

Dojrzałość dzieci w wieku przedszkolnym pod względem rozwoju mowy

Ocena rozwoju mowy u dziecka opiera się na określeniu rozumienia mowy, stopnia posługiwania się nią w nawiązywaniu kontaktu z otoczeniem, zasobie słownika, wypowiedaniu poszczególnych głosek, budowie gramatycznej zdań, na ocenie rytmu i melodyki mowy.

Mimo istnienia różnic indywidualnych, rozwój mowy u wszystkich dzieci przebiega według tych samych prawideł.

W procesie rozwoju mowy wyróżnia się:

- okres melodii (0-1 r. ż.)
- okres wyrazu (1-2 r. ż.)
- okres zdania (2-3 r. ż.)
- okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r. ż.).

Wiek przedszkolny jest czasem intensywnego rozwoju języka.

Charakterystyczne cechy mowy dzieci w okresie: 2-3 r. ż.

- mowa dziecka jest prawie w pełni zrozumiała dla otoczenia,
- dziecko buduje proste zdania 2-3 wyrazowe, są to zdania oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe
- przyswaja pierwsze reguły gramatyczne
- jest to okres na który przypada gwałtowny rozwój słownictwa (800-1500 wyrazów)
- w mowie dziecka występują: rzeczowniki, czasowniki, przymiotniki, liczebniki, przyimki, spójniki, zaimki, przysłowki
- dziecko potrafi mówić o sobie „ja”
- dziecko 3-letnie powinno wymawiać wszystkie samogłoski –ustne i nosowe, chociaż w jego mowie mogą wystąpić zamiany samogłosek: a-o , e-a ,i-y
- ze spółgłosek dziecko powinno wymawiać:
 - m, mi, b, bi, p, pi, f, fi, w, wi, ś, ź, ć, dź, ń, k, g, ki, gi, ch, t, d, n, l, li, j, ł
- mogą się już pojawiać głoski przedniojęzykowo – zębowe (s, z, c, dz) a czasem przednio- językowo dźwiękowe (sz, ż, cz, dż)
- dziecko potrafi wypowiadać dużą ilość głosek w izolacji, natomiast w mowie spontanicznej są one zamieniane na łatwiejsze pod względem artykulacyjnym
- ten okres cechuje zmiękczenie głosek :s, z, c, dz, oraz sz, ż, cz, dż (są wymawiane jak ś, ź, ć, dź)
- „r” bywa zastępowane przez „j” lub „l”
- zamiast „f” występuje „ch” i odwrotnie
- grupy spółgłoskowe są uproszczone
- brak wyraźnych końcówek w wyrazach
- dziecko już wie jak powinna brzmieć wypowiedź, ale często nie potrafi jej wyartykułować (brak zrozumienia u dorosłych wywołuje niezadowolenie, złość, wycofanie).

Według T. Bartkowskiej (1968), zaledwie 2,9% dzieci mówi w tym okresie poprawnie pod względem dźwiękowym (w stosunku do normy fonetycznej mowy już ukształtowanej).

Wymowa dziecka 4-letniego

- występują znaczące różnice pod względem dźwiękowym w stosunku do okresu poprzedniego
 - utrwalają się głoski: s, z, c, dz (dziecko nie powinno już wymawiać ich jak : ś, ź, ć, dź
 - pojawia się głoska „r” choć jej opóźnienie nie powinno jeszcze niepokoić
 - opanowanie „r” jest dla dziecka tak wielkim sukcesem , że koncentrując się na tym osiągnięciu , często jej nadużywa , wymawiając , np. mreko (mleko), rarka (lalka)
 - głoski : sz ,ż cz ,dź dziecko jeszcze zamienia na s,z,c,dz lub ś,ź,ć,dź (seplenienie fizjologiczne)
 - grupy spółgłoskowe, choć lepiej brzmiące niż poprzednio są jeszcze upraszczane
- Według T. Bartkowskiej (1968) 5% dzieci 4-letnich osiąga wymowę całkiem poprawną. Wymowa pozostałych dzieci, choć zazwyczaj zrozumiała dla otoczenia, nadal zachowuje cechy mowy dziecięcej.

Mowa dziecka 5-letniego

- wypowiedzi dziecka są zrozumiałe nie tylko dla osób najbliższych, ale też dla osób spoza tego kręgu
 - dziecko wypowiada zdania złożone co najmniej z 5 słów
 - dziecko umie opowiadać dłuższe historyjki obrazkowe
 - dziecko umie przypomnieć sobie część usłyszaną opowieści
 - głoski : sz, ż, cz, dź zaczynają się stabilizować
 - dziecko potrafi je poprawnie powtórzyć , ale w mowie potocznej mogą jeszcze być zamieniane na s, z, c, dz
 - głoska „r” powinna już być wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie, albo później
 - grupy spółgłoskowe jeszcze są upraszczane, zarówno w nagłosie wyrazu , jak i w śródgłosie
- Według badań T. Bartkowskiej (1968) 37% dzieci 5-letnich nie wymawia jeszcze prawidłowo głosek najtrudniejszych, a więc sz, ż, cz, dź

Mowa dziecka 6-letniego

- dziecko sześciolatnie powinno posiadać umiejętność swobodnego i zrozumiałego dla otoczenia wypowiadania się pełnymi zdaniami , wyrażania próśb, życzeń, własnych sądów i ocen oraz formułowana pytań
- dziecko powinno umieć sprawnie opowiadać i doskonalić umiejętności konwersacyjne
- jego mowa jest emocjonalnie zabarwiona , towarzyszą jej pozawerbalne składniki ekspresji: wyrazista mimika ;spojrzenia, gesty
- dziecko jest wrażliwe na brzmienie i rytm słów, lubi powtarzać dla zabawy wyrazy , które mu się podobają

- w tym okresie dziecko tworzy wiele neologizmów językowych, czyli form nie używanych przez dorosłych
- sześciolatek powinien wykazywać się odpowiednio dużym zasobem słownictwa oraz rozumieć czytane mu teksty
- w tym wieku powinien już prawidłowo artykułować wszystkie głoski, a więc mieć opanowaną mowę pod względem dźwiękowym
- dziecko sześciolatnie powinno poradzić sobie z wymową słów, w których występują grupy spółgłoskowe zarówno na początku, jak i w środku wyrazów.

Mimo tej reguły, T. Bartkowska wskazuje na nieopaną jeszcze u niektórych dzieci wymowę głosek: sz, ż, cz, dż, r oraz trudności w wymowie grup spółgłoskowych, zwłaszcza w śródgłosie wyrazów.

Dziecko w okresie swoistej mowy dziecięcej (3-7 r. ż.) przyswaja od 3500 do 7000 wyrazów (w zależności od środowiska wychowawczego).

Podsumowanie

Dziecko kończące 6 lat powinno mieć mowę w pełni uformowaną pod względem fonicznym, dysponować dużym już zasobem słownikowym, poprawnie budować zdania z punktu widzenia logiki, gramatyki i składni.

Powinno mówić nie tylko poprawnie i z sensem, ale też z właściwą intonacją (akcent, rytm, i melodia mowy).

Wstępujące jednak do szkoły dzieci wykazują pewną rozpiętość w zakresie dojrzałości mowy. Okres rozwoju mowy może się więc wydłużyć u niektórych dzieci, zwłaszcza u tych, które zaczęły mówić później.

Rozwój mowy będzie opóźniony w stosunku do standardów, ale zgodny z indywidualnym tempem rozwoju. Dzieci te wymagają więcej czasu, wysiłku, wspomagania, aby nadrobić opóźnienia.

Jak możemy stymulować rozwój mowy dziecka w wieku przedszkolnym?

Istotne wskazówki:

- mówimy do dziecka w sposób „dorosły”, nie naśladujemy mowy dziecka, budujemy krótkie zdania, używamy prostych zwrotów, modulujemy głos, aby zainteresować dziecko
- zwracamy uwagę na zamykanie ust i oddychanie nosem (pod warunkiem, że nos jest drożny)
- wspólnie z dzieckiem oglądamy obrazki i rozmawiamy o tym, co one przedstawiają
- zachęcamy dziecko do układania we właściwej kolejności obrazków tworzących historyjkę obrazkową i do opowiadania co było na początku, co wydarzyło się potem i czym zakończyła się historyjka
- towarzyszymy dziecku w czasie oglądania telewizji, komentujemy wydarzenia pojawiające się na ekranie, rozmawiamy na ich temat, aby dziecko nie oglądało zmieniających się obrazów bez ich zrozumienia.
- wybieramy programy właściwe dla wieku dziecka.

- korzystamy z książeczek dydaktycznych o różnorodnej tematyce, np. warzywa, owoce, kolory, figury geometryczne, ilustracje tematyczne. Nazywamy przedmioty w nich zawarte, opisujemy sytuacje prostymi zdaniami
- rysując, mówimy dziecku, co rysujemy, np. „Teraz rysuję dom. Tu jest dach, komin, okna, drzwi itd.
- w przypadku trudności z rozpoznawaniem i nazywaniem kolorów, odwołujemy się do barw występujących w przyrodzie, np. zielony jak trawa.
- oglądamy z dzieckiem zdjęcia, nagrania z uroczystości rodzinnych, wykorzystujemy je do wymieniania imion, nazwisk, stopnia pokrewieństwa. Pytamy: gdzie jesteś ty? gdzie ja jestem? (ćwiczymy w ten sposób zaimki: ja, ty, on, ona).
- recytujemy proste wierszyki, rymowanki, wyliczanki, które są znakomitym ćwiczeniem językowym. Rozwijają pamięć słuchową, wzbogacają słownictwo, pobudzają wyobraźnię dziecka, oswajają z melodią języka
- rozwiązujemy z dzieckiem zagadki – rozwijają one mowę i myślenie
- cierpliwie, w sposób zrozumiały dla dziecka odpowiadamy na jego pytania
- zachęcamy dziecko do mówienia, ale nie zmuszamy.

Każdy przejaw aktywności werbalnej dostrzegamy, najmniejsze osiągnięcie nagradzamy pochwałą

- dyskretnie poprawiamy błędy językowe dziecka, podajemy w takich sytuacjach prawidłowy wzór
- w przypadku nieprawidłowych nawyków związanych z połykaniem lub oddychaniem, obniżonej sprawności narządów artykulacyjnych, prowadzimy ćwiczenia prawidłowego połykania i oddychania oraz motoryki narządów mowy (najlepiej pod kierunkiem logopedy).

*Opracowała na podstawie dostępnych materiałów
logopeda Halina Koć*